ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1997 m. liepos mėn. 26 d. / July 26, 1997

Nr. 144(29)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Ar jau paskutinis Mokslo ir kūrybos simpoziumas?

Praėjo 28-eri metai nuo pirmojo Mokslo ir kūrybos simpoziumo, kuris buvo suruoštas Čikagoje 1969 metais iš pagrindų inžinierių iniciatyva bei JAV Lietuvių Bendruomenės ir jos Krašto valdybos pirmininko Broniaus Nainio pastangomis. Mokslo ir kūrybos simpoziumo idėja per visus tuos metus išliko populiari, nors rengėjų organizacijos ir susilpnėjo. Šiuo metu kyla klausimas, ar verta ir toliau ruošti.

Organizacija ir tikslai

Gaila, kad simpoziumui nebuvo rastas tinkamas lietuviškas pavadinimas. Per daug metų šis tarptautinis pavadinimas prigijo ir gavo tradicinę reikšmę. Simpoziumui ruošti buvo pakviestos to meto trys aktyviausios profesinės organizacijos: Lituanistikos institutas, Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga (ALIAS) ir Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga, kuri dabar vadinasi Amerikos lietuvių gydytojų sąjunga. Ketvirtasis organizacijos narys JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdyba įsipareigojo Mokslo ir kūrybos simpoziumą globoti ir stengtis, kad tie simpoziumai vyktų bent kas ketveri metai. Vyriausias Mokslo ir kūrybos simpoziumo organas yra taryba, į kurią visos keturios organizacijos skiria po du asmenis joms atstovauti. Taryba išsirenka savo pirmininką, pakviečia mokslinės programos vadovą, pakviečia organizacinio komiteto pirmininką ir tvirtina jo sudarytą organizacinį komitetą, kuris vykdo tarybos nurodymus ir atlieka visus organizavimo darbus. Prie mokslinės programos vadovo kiekviena simpoziumo organizacija deleguoja po vieną asmenį, tuo būdu sudaromas Mokslinės programos komitetas, nuo kurio priklauso visa programa ir jos lygis.

Tarp 1965 ir 1985 metų išeivijos visuomenėje itin aktyviai reiškėsi pastangos palaikyti gyvą Lietuvos laisvės idėją tarptautinėje plotmėje. Politinės ir kultūrinės organizacijos dėl tos veiklos lenktyniavo. Buvo stengiamasi Lietuvos laisvės idėją skelbti kitataučių spaudoje, daryti įtakos diplomatijoje ir mokslo įstaigose. Grėsė pavojus, kad sovietų propaganda ir šaltasis karas ištrins Lietuvą iš pasaulio žemėlapio. Reikėjo ieškoti kitų būdų kovai už laisvę, naudojant kultūrines priemones ir privačius kontaktus su mokslininkais ir politikais. Gyvenamajam kraštui irgi reikėjo parodyti mūsų kultūrinius laimėjimus, tai daryti lengviau vyko per festivalius ir kitus masinius renginius. Mokslo ir kūrybos simpoziumų pradinis tikslas ir buvo: suburti lietuvių kilmės mokslininkus, siekiant, kad tie susipažintų, bendrautų, supažindinti juos su Lietuvos padėtimi ir lietuviška kultūra. Šis mėginimas pavyko, simpoziumų populiarumas didėjo. Mokslininkai, sugrįžę į savo universitetus ir kitas tyrimų įstaigas darė įtakos savo kolegoms.

Mokslai darė sparčią pažangą. Naujiems terminams trūko lietuviškų žodžių. Prelegentai buvo prašomi savo paskaitas skelbti lietuvių kalba. Vyko naujų technologinių žodžių daryba, kas padėjo atsverti tuo metu okupuotoje Lietuvoje vartojamus svetimžodžius. Apie 96% paskaitininkų savo pranešimuose vartojo lietuvių kalbą. Dar vienas tikslas buvo — pristatyti mūsų mokslo darbuotojus visuomenei. Simpoziumų programos pasiekė ir okupuotą Lietuvą, ten sukėlė nustebimą, kad tiek daug lietuvių dirba JAV ir Kanados aukštosiose mokyklose ir pramonėje. Prasidėjo ryšys su Lietuvos mokslininkais.

Mokslo ir kūrybos simpoziumo persitvarkymas

Jau antrojo simpoziumo metu buvo girdėti keliamas klausimas, kad simpoziumo organizaciją turėtų sudaryti tik trys profesinės organizacijos, nes LB yra tik visuomeninė organizacija. Iškilo ir lėšų klausimas, nes lėšas garantavo LB ir be jos globos simpoziumai neįvyktų. Ruošiant trečiąjį MKS, teko būti tarybos ir organizacinio komiteto pirmininku. Mokslinės programos vadovu pakvietėme dr. Rimvydą Šilbajorį, profesoriaujantį Ohio State University. Vieningai sutarėme MKS duoti pastovią organizacinę formą, kad ateityje nekiltų diskusijų dėl jo nepastovumo. Pakvietėme advokatą Povilą Žumbakį paruošti įstatus. Įstatai buvo tarybos patvirtinti ir Povilo Žumbakio pastangomis buvo įregistruoti Illinois valstybėje ir gautas atleidimas nuo federalinių mokesčių (1976 m.). Tokiu būdu buvo iš dalies išspręstas lėšų telkimo klausimas, nes aukas galima nurašyti nuo mokesčių (IRS 501 c 3 organizacija). Steigiamajame registracijos dokumente įrašyti atsakingieji direktorių tarybos nariai: dr. Kazys Ambrozaitis, dr. Gediminas Balukas, dr. Domas Giedraitis, Stasys Jokubauskas, Albertas Kerelis, dr. Jonas Puzinas, dr. Janina Reklaitienė, Modestas Jakaitis ir Marija Remienė. Tokiu būdu MKS tapo pastovi organizacija, nors tarybos nariai ir keičiasi. Tradiciškai LB lieka simpoziumo globėja ir privalėtų paraginti kiekvieną tarybą, kad simpoziumai vyktų. Iš LB atėjo pageidavimas, kad šalia šimto ar daugiau paskaitų rastų vietos ir plenumo posėdžiai, kurių metu viešai, simpoziumo būdu būtų diskutuojami to meto aktualiausi lietuvių kultūros klausimai glaudesnių ryšių palaikymui su visuomene.

Aštuoni simpoziumai buvo didelis įnašas išeivijos lietuvių kultūrai ir jos puoselėjimui. Buvo numatyta išleisti kiekvieno simpoziumo atrinktų paskaitų leidinius, tačiau tą tik iš dalies pavyko įvykdyti. Aštuntojo MKS kvieslyje, kurio organizacinio komiteto pirmininku buvo sumanus ir ypačiai darbštus Albinas Karnius, jau yra parašyta: "Siekdami sustiprinti tarpusavio ryšius, pasvarstyti savo darbo patirties reikšmę atsiku-

(Nukelta į 4 psl.)

Mokslo ir kūrybos simpoziumų tarybos narių dalis: ((iš kairės) dr. Jonas Račkauskas, Leonas Maskaliūnas, dr. Kazys Ambrozaitis, Albertas Kerelis (pirmininkas) ir dr. Gediminas Balukas.

Dešimtojo Mokslo ir kūrybos simpoziumo vadovai: (iš kairės) Tarybos pirmininkas architektas Albertas Kerelis, Mokslinės programos komiteto pirmininkas dr. Vytautas Narutis ir Organizacinio komiteto pirmininkas Bronius Juodelis.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Vėl pripiltas naujas lietuvių kalbos turtų aruodas

LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNAS XVII

ANTANAS KLIMAS

• **Lietuvos mokslų akademija. Lietuvių kalbos institutas. LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNAS. XVII. TŪLE — VALGUS.** Vyriausias redaktorius — Vytautas Vitkauskas. Redakcinė kolegija: Irena Ermanytė, Gertrūda Naktinienė, Jonas Paulauskas, Zita Šimėnaitė, Vytautas Vitkauskas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.1,080 puslapių.

Jau daug kartų buvo sakoma, kad lietuvių tauta turi nepaprastai didelį turtą — savo senovišką, archaišką, turtingą kalbą. O šio turto aruodai yra vadinamo Didžiojo arba Akademinio *Lietuvių kalbos žodyno* tomai.

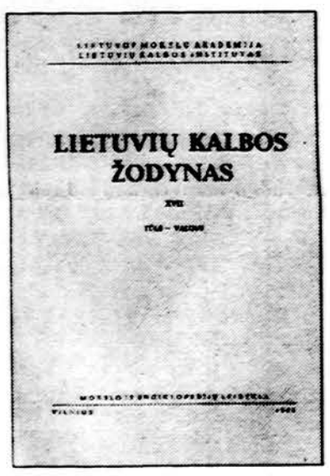

Šis *Lietuvių kalbos žodynas* buvo pradėtas mūsų didžiojo kalbininko Kazimiero Būgos. Daug kartų LKŽ leidimas buvo nutrauktas, sustabdytas. Keli jo tomai buvo perrašinėti pagal Maskvos ir komunistų partijos įsakymus. Bet šis turtas vis augo ir augo, daugiausia pasišventusių kalbininkų - žodynininkų užsispyrimu ir kietu darbu.

Lietuvai vėl atgavus nepriklausomybę 1990 metų Kovo Vienuoliktąją, LKŽ leidimas vėl buvo sutrikęs — grynai dėl ūkinių sunkumų: trūkę dažų, popieriaus ir t.t. Tačiau jau keleri metai, kai LKŽ vėl pajudėjo: nuo 1990 metų jau išleisti trys didžiuliai tomai. Šis vėliausias — XVII tomas — pasirodė 1996 metų pabaigoje.

Lietuvių kalbos žodyno XVII tomas apima lietuvių kalbos žodžius nuo *tūlė* ligi *valgus* ir turi 1,080 puslapių: T raidė nuo p. 5 iki p. 343, U (ir Ū, Ų) — pp. 343-762, ir V — nuo p. 762 ligi *valgus*. Tikėkimės, kad likę trys tomai bus išleisti ligi 2000 metų.

Šis LKŽ tomas išleistas gerame popieriuje, gražus spaudos darbas. Tačiau aš vis dėlto tuojau pasigedau sutrumpinimų sąrašo! Visuose kituose LKŽ tomuose šis sutrumpinimų sąrašas būdavo dedamas. Teisybė, jis gana ilgokas — apie 20 puslapių, tačiau jis yra — kiekviename LKŽ tome — būtinai reikalingas.

Manau, kad tai buvo padaryta taupumo sumetimais, bet padaryta negerai. Kitaip sakant, reikia būtinai dėti pilną LKŽ sutrumpinimų sąrašą kiekviename tome. O šio tomo (XVII) sutrumpinimų sąrašą galima būtų išleisti atskirai ir „iklijuoti" į šį tomą.

Kaip ir kituose žodyno tomuose, ir šiame septynioliktajame

Kalbininkas, lituanistas dr. Antanas Klimas, University of Rochester, New York, lingvistikos profesorius.

Jono Kuprio nuotrauka

žodžių reikšmės aprašomos su daugeliu pavyzdžių, paimtų iš didžiulio mūsų tautosakos lobyno (dainos, pasakos, sakmės, padavimai, mįslės, patarlės, burtai...) ir iš visos lietuvių literatūros — nuo Martyno Mažvydo *Katekizmo* (1547) ligi šių dienų literatūros ir spaudos.

Kaip ir reikėtų laukti, daugiausia puslapių paskirta veiksmažodžiui *turėti:* 58 puslapiai (pp. 83-131). Iš viso veiksmažodis *turėti* turįs (!) 33 reikšmes. Ypač krinta į akis keli puslapiai idiomų su *turėti*. Kai kurios iš šių idiomų yra labai vaizdingos. Beveik visos jos yra iš senojo Lietuvos kaimo gyvenimo. Čia mes duosime tik kelias: *Jaučio sveikatą turėti. Kiaules akis turėti. Palaidą liežuvį turėti. Auksinę širdį turėti, ir t.t.*

Dar įdomesnių idiomų randame su daiktavardžiu *uodega* — apie 150 idiomų (pp. 466-471). Čia vėl duosime tik tris: *Paskui uodegą lakstyti* (ganyti), *Uodegą krapštyti* (nieko neveikti, tingėti), *Uodega nenutrūko* (nieko neatsitiko), ir t.t.

Nors, apskritai kalbant, ir šis LKŽ tomas parašytas su išmanymu, tačiau mes radome ir vieną lyg ir keistoką dalyką.

Būtent p. 168 žodžiui *turtuolis* skiriama tik 19 eilučių. O vienas sakinukas čia toks: *Turtuoliui tiesa nereikalinga: jis be jos amžių gerai pragyvena* TŽ V 59. Tai paimta — čia turėjau pasižiūrėti į LKŽ XVI tomo sutrumpinimų sąrašą — iš *Tautos ir žodžio* V tomo. p. 594. Gal ir gerai, bet ar visi turtuoliai yra sukčiai ir melagiai?

O žodžiui *ubagas* skiriami šeši puslapiai (pp. 344-350). Ir dar puslapis — idiomoms su *ubagu*. Teisybė, *ubagas*, nors ir skolinys, buvo labai plačiai vartojamas, o vietoje *turtuolis* dažnai buvo vartojamas skolinys *bagočius*...

Šiuo metu (1977-ųjų vasarą) ateina linksmos žinios iš Vilniaus, kad ir XVIII Lietuvių kalbos žodyno tomas pasirodysiąs dar šiais metais. Ačiū Dievui!

Šiais metais, kaip jau plačiai žinoma, sukanka 450 metų nuo pirmosios lietuviškos knygos pasirodymo 1547 metais. Savo *Katekizme* Mažvydas rašė:

Imkiet mani ir skaitikiet...

Ir šį *Lietuvių kalbos žodyno* tomą turėtų skaityti mūsų rašytojai, mokytojai, politikai, redaktoriai, žurnalistai r kiti.

Poezijos pavasaris Lietuvoje

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Šiemetinio Poezijos pavasario renginiuose dalyvavo Šilutės rajone Bitėnų kaimo etnografinis ansamblis. Čia jis — ant istorinio Rambyno kalno.

Arnoldo Baryso nuotrauka

Kaip ir kasmet, taip ir šiemet visą Lietuvą išjudino, šventiškai nuteikė paskutinę gegužės savaitę vykęs Poezijos pavasaris. Keista: net ir geros, talentingų autorių parašytos poezijos knygos menkai perkamos, bet į Poezijos pavasario renginius tiek miestuose, tiek kaimuose suplūsta daugybė žmonių. Gal dėl to, kad tie renginiai nemokami, o knygoms nusipirkti trūksta pinigų (naujausia Sigito Gedos eilėraščių knyga kainuoja 25 litus)? Šiaip ar taip, bet Druskininkuose gyvenantis poetas Vytautas P. Bložė sakė, kad Lietuva — poetų kraštas. O Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas Poezijos pavasario išvakarėse surengtoje spaudos konferencijoje pranešė, kad Lietuvoje priskaičiuojama 125 poetai (neskaitant prieš kelerius metus įsikūrusios Kaimo rašytojų draugijos narių). Negana to! Valentinas Sventickas pusiau rimtai, pusiau juokais, tarsi pritardamas Vytautui Bložei, pasakė, kad kas antras Lietuvos gyventojas yra poetas, eiliuojantis arba kalbantis poezijos kalba.

Toje pačioje spaudos konferencijoje Valentinas Sventickas pasakė, kad šiemetinis, jau 33-uosius metus rengiamas Poezijos pavasaris, nuo kitų skiriasi tuo, kad į jį suvažiavo ypač daug užsienio svečių — poetų iš dešimties šalių. Tarp jų pirmiausia paminėtinas visame pasaulyje pagarsėjęs, Nobelio premijai siūlomas Švedijos poetas Tom Transtromer. Iš Suomijos atvyko Mark Toivonen, iš Graikijos — viena iš iškiliausių šios šalies poečių Katerin Anghelaki-Rooke, išleidusi per 10 poezijos knygų, verčiama į kitas kalbas, apdovanota įvairiomis premijomis, tarp jų — Graikijos valstybine premija. Iš Slovenijos atskrido poetas Jure Potokar — tas pats, kurio prieš dvejus metus, atskridusio į Poezijos pavasarį, Vilniaus oro uosto biurokratai neįsileido ir išsiuntė atgal. Aktyviai Poezijos pavasario renginiuose, tarp jų ir poetų konferencijoje "Amžiaus poezija: tarp ironijos ir išpažinties" dalyvavo ir du pagal amerikiečių programą "Kultūros koridoriai" iš JAV atvykę svečiai — poetė Carolyn Forche, išleidusi dvi poezijos knygas, ir Stanley Moss – žinomas bitnikų kartos poetas, poezijos knygas leidžiančios leidyklos The Sheep Meadow Press vadovas. Pasak Valentino Sventicko, šis Poezijos pavasaris – tai tarsi tarptautinis festivalis.

Kai spaudos konferencijoje Valentino Sventicko paklausiau, kodėl tarp užsienio svečių nepaminėjo nė vieno JAV, kitose šalyse gyvenančio ir kuriančio lietuvio poeto, Rašytojų sąjungos pirmininkas atsakė, kad išeivijos samprata pas mus jau išnyksta, kad jie laikomi ne užsieniečiais, o mūsų rašytojų šeimos nariais. Valentinas Sventickas pridūrė, kad vargu ar galima prie užsienio svečių priskaičiuoti kad ir Kazį Bradūną, daugiausiai gyvenantį Vilniuje. Vis dėlto, kai prezidentas Algirdas Brazauskas į naująją prezidentūrą pasikvietė, kava ir geru konjaku pavaišino iš užsienio atvykusius svečius poetus, tarp jų buvo ir Kazys Bradūnas, ir net dvi iš Australijos atskridusios poetės Lidija Šimkutė ir Aldona Veščiūnaitė. Iš Lenkijos, iš lietuviško Punsko krašto atvyko gabus, gerų lietuviškų poezijos knygų ten išleidęs poetas Sigitas Birgelis. Iš JAV atvyko žvaliai nusiteikęs Bernardas Brazdžionis. Dalyvavo ir savo angliškai parašytas eiles skaitė JAV gyvenanti, bet dabar Kauno Vytauto Didžiojo universitete dirbanti Laima Sruoginytė. Daugiau lietuvių poetų iš JAV, deja, neatvyko.

Apie šiuos ir nepaminėtus poetus – svečius daug parašiau todėl, kad jie aktyviai dalyvavo visuose renginiuose, kartu su mūsų poetais važinėjo po Lietuvą, domėjosi ja, savo kalba skaitė eiles, o jų vertimus į lietuvių kalbą čia pat paskaitė Eugenijus Ališanka, Zita Mažeikaitė, Marcelijus Martinaitis. Po sunkios ligos negalavusio, bet visur mielai dalyvavusio ir šiltai sutikto Švedijos poeto Tom Transtromer eilėraščius skaitė jį globojusi miela, elegantiška jo žmona Monika. Beje, Poezijos pavasario dienomis Rašytojų sąjungos leidykla išleido ir autoriui įteikė naują Tom Transtromer į lietuvių kalbą išverstą nuostabios poezijos knygą *Prisiminimai regi mane*. Šios knygos pristatymas, dalyvaujant autoriui ir jo žmonai bei vertėjams Zitai Mažeikaitei ir Marcelijui Martinaičiui, buvo surengtas Vilniaus universiteto knygyne "Littera". Poezijos pavasario programoje buvo ir Rašytojų klube surengtas poezijos ir muzikos vakaras, skirtas Oskaro Milašiaus gimimo 120 metinėms.

Na, o vienas iš svarbiausių renginių — Kaune, Maironio literatūrinio muziejaus kieme įvykęs didelis poezijos vakaras ir šių metų Poezijos pavasario laureato Vytauto P. Bložės vainikavimas ąžuolo vainiku. Bložė paskaitė savo eilėraščių, padėkojo už jo poezijos įvertinimą ir pasidžiaugė, kad šių metų Poezijos pavasaris persikėlė prie mūsų literatūros milžino Maironio namų. Tam pritarė ir greta manęs sėdėję kauniečiai. Mat, kai prieš 33 metus buvo pradėti rengti Poezijos pavasariai, visuomet laureatas buvo vainikuojamas Kaune, – iš pradžių Palemone, prie Salomėjos Nėries namo. Kad tuometinė valdžia geriau remtų ir pritartų Poezijos pavasario renginiams, jie buvo susieti su Salomėjos Nėries vardu. Šiemet ir pats laureatas, ir poezijos gerbėjai džiaugėsi, kad Poezijos pavasario paukštė sučiulbėjo prie Maironio namo–muziejaus. Gal čia rengti Poezijos pavasario šventę, vainikuoti laureatus taps tradicija? Juk Maironis didesnis mūsų literatūros ąžuolas, negu daugelis kitų Kaune gyvenusių poetų.

Kaune, prie Maironio muziejaus, savo eilėraščius skaitė labai šiltai, visiems atsistojant, sutiktas Bernardas Brazdžionis. Kauniečiai, kolegos rašytojai jį tebesveikino su garbingu 90 metų jubiliejumi. O žvalus, gerai nusiteikęs, į atlapą įsisegęs raudoną rožę, Bernardas Brazdžionis pasakė, kad, sulaukęs tiek daug sveikinimų ir linkėjimų, dar ilgai gyvens.

Tą dieną kai lynojant lietui Kaune vyko didelis literatūros vakaras, kiti poetai, pasiskirstę būreliais, eiles skaitė ir važinėjo po visą Lietuvą — lankėsi Anykščių, Mažeikių, Radviliškio, Tauragės, Šilutės, Ignalinos, Rokiškio, Vilkaviškio, Klaipėdos ir kituose rajonuose. Vilkaviškyje apsilankiusiam ir savo poeziją skaičiusiam Kaziui Bradūnui buvo įteiktas šio rajono savivaldybės apdovanojimas.

Grupė iš kitų šalių atvykusių poetų svečiavosi Trakų rajono Zabarijos kaime, kur buvo atidaryta A. Ališankos skulptūrų paroda. Lidija Šimkutė sakė, kad buvo įdomios ne tik skulptūros, bet ir skanūs skulptoriaus mamos išvirti cepelinai.

Neaprėpiau, negalėjau nuvažiuoti nei į Zabarijos kaimą, nei į kitus rajonus, bet nusprendžiau su poetų grupe nuvažiuoti į Elektrėnus, kur skaityti savo poezijos, susitikti su skaitytojais važiavo ir Bernardas Brazdžionis. Vėl nustebino ypač šiltas jo sutikimas, pagarsėjusio liaudies meistro–skulptoriaus Ipolito Užkurnio iš ąžuolo išdrožto Bernardo Brazdžionio biusto atidengimas Elektrėnų miestelyje.

Kreipdamasis į poetą ir gausiai susirinkusius Elektrėnų ir Trakų rajono gyventojus Užkurnis sakė, kad jis niekados negeidė tapti karaliumi, bet nori turėti savo karalių. Juo pasirenka poezijos karalių Bernardą Brazdžionį. Jo iš Amerikos atvežti milijonai, pasak Užkurnio, tai jo poezija.

Greta atidengtos skulptūros pasodinęs Brazdžionį, Užkurnis jam ant galvos uždėjo jo paties gražiai iš medžio išdrožtą karūną. O Bernardas Brazdžionis tuoj pat tą karūną nusiėmė, pasakęs, kad poetas negali būti karaliumi, nes tarp jų didelis skirtumas. Atsistojęs, Brazdžionis iš savo neseniai Vilniuje išleistos knygos *Šiapus ir anapus mūsų* laiko paskaitė eilėraštį „Karaliaus Mindaugo karūna":

Uždėjote karaliaus titulo
karūną,
Ne man uždėjot, Lietuvai, su
ja,
Nenuimta, lietuvis
šimtmečiais tebūna
Ar švies diena, ar naktys
siaustų ją.

O paskui mokinukai deklamavo Vytės Nemunėlio eilėraščius, aktorė Virginija Kochanskytė įspūdingai perskaitė garsųjį Brazdžionio eilėraštį „Per pasaulį keliauja žmogus".

Savo eiles skaitė Eugenijus Ališanka, Alvydas Šlepikas, kiti poetai.

Po literatūros vakaro poezijos mylėtojai išėjo į mokyklos kiemą, kuriame greta kitų lietuvių literatūros klasikų buvo atidengtas kauniečio skulptoriaus Mariaus Petrausko padarytas Bernardo Brazdžionio barelje-fas.

Daug įspūdžių buvo ne tik Elektrėnuose, bet ir Vilniuje, Rašytojų klube vykusiuose Poezijos pavasario naktiniuose skaitymuose „Eilėraščiai per naktį". Vadovaujant panaktiniui — pačiam Rašytojų sąjungos pirmininkui Valentinui Sventickui, mikrofoną dešimčiai minučių gavo kiekvienas savo

(Nukelta į 4 psl.)

Kaune, belaukiant 1997-ųjų Poezijos pavasario laureato vainikavimo: (iš kairės) Laima Sruoginytė (iš JAV), Nijolė Miliauskaitė, Vytautas P. Bložė ir šio rašinio autorius Algimantas Antanas Naujokaitis.

Džojos Barysaitės nuotrauka

1997 metų Poezijos pavasario laureatas Vytautas P. Bložė

Džojos Barysaitės nuotrauka

Vytautas P. Bložė

* * *

Kai tavo akyse spindės vakaris girių gaisras,
O paupių rūkai pakels bures ir plaukios klonių pievom,
Prislinks ji tyliai prie tavęs; už nugaros sustojus,
Uždengs akis tau švelniai rankom ir paklaus: „Atspėk, kas aš?"

Ir atsidusi tu giliu tamsių šilų atodūsiu,
Ir senas ilgesys krūtinę tau užlies,
Ir tu, prie lūpų spausdamas rankas, kur švelniai uždengė akis tau,
Ištarsi: „Pažinau, tai tu — Naktis".

* * *

vėjas glosto nuo jūros
kylančius debesis, glosto
tai, kas nėra vėjas, kas
nėra aš, nėra tu, nėra
mūsų, tarp mūsų
kalbant kitų balsams ir tylint
liepos žiedų meduje, bičių duonelėje
keptoje seno uosto tamsių plytų mūrų kepykloje
pasąmonėje restauruojamoje iš nieko
to, kas yra medis
kas yra molis, kas yra žiedai
vaškas, laiškas iš niekur, žaibas
iš įpratimo, rankšluostis iš
stalčiaus, eilės iš galvos ir durklas
iš krūtinės

Poetas, krovęs laisvės kraitį

VYTAUTAS KUBILIUS

Nelaisvėje pranyksta tautos valią reiškiančios valstybinės institucijos ir politinės partijos. Nelaisvėje pražysta tik poezija. Nebyliai tautai ji darosi reikalinga kaip „saulė, duona, vanduo".

Bernardo Brazdžionio žodžiai „Šaukiu aš tautą GPU užguitą / Ir blaškomą it rudenio lapus" skambėjo kaip tautos likimo formulė, kuri lydėjo lietuvį visais žiaurios šio amžiaus istorijos vingiais iki pat Sibiro lagerių.

Bernardas Brazdžionis priklauso tai poetų kartai, kuri savo akimis regėjo pirmosios Lietuvos nepriklausomybės aušrą, kuri subrendo ir atsiskleidė laisvos tautos ir laisvos valstybės žemėje. Ši karta, deja, turėjo dalyvauti ir tos valstybės pakasynose, apimta nevilties ir deginančios pasipriešinimo ugnies. Ji negalėjo susitaikyti su tautinės valstybės žūtimi. Ji pasirinks savarankiškos tremties kelią į Vakarus ar priverstinės tremties kelią į Rytus, bet neišsižadės tikėjimo: okupacija nenumarins tautos, ir ji vis tiek atkurs savo valstybę. Brazdžionis yra ryškiausias šitos kartos balsas, gal net paminklinis simbolis.

Skaitydami išeivijos politikų atsiminimus, matom, kaip atkakliai, tik pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, belstasi į Vakarų politikų duris Paryžiuje, Londone, Stockholm'e, Washington'e (realizuokite Atlanto chartą Baltijos šalyse), kaip metai metus ištisus dešimtmečius buvo siuntinėjami memorandumai, ruošiamos protesto demonstracijos, aiškinama Lietuvos byla, įvairiuose forumuose Europoje, Afrikoje, Azijoje. Bernardo Brazdžionio žodis buvo visų šitų akcijų palydovas, skatintojas ir moralinis pagrindėjas. Poetas vienas pirmųjų paskelbė: „Žus visam pasaulyje komūna". Jis piktai kaltino Jungtines Tautas, kurios nė karto neprotestavo dėl komunizmo vykdyto tautų genocido. Jis kūrė sopulingą tautos martirologiją, rašydamas apie Sibiro platybėse išbarstytus lietuvių kapus. Tautos likimas poetui buvo ir liko pagrindinis būties klausimas. Kai nebėra valstybės, galinčios apginti tautos egzistenciją, poetinis žodis lieka

Bernardas Brazdžionis Lietuvoje **Vinco Korkučio nuotrauka**

paskutiniu gynybos forpostu. Brazdžionis ištikimai budėjo toje priešakinėje pozicijoje iki pat nepriklausomybės atkūrimo.

Bernardo Brazdžionio poetiniame žodyje tėvynės likimas atsiveria kaip almanti žaizda. Tos žaizdos nepridengia ir nenutildo Amerikos dangoraižiai ir Kalifornijos palmių šnaresys. Įsipareigojimas kalbėti pavergtos tautos vardu suteikia didžiulį moralinės ir emocinės jėgos potencialą. Poeto ir tautos tapatybė tampa lemtingu kūrybos principu. „Kai tu verkei, ir aš verkiau parpuolęs, kai tu meldeis, ir aš kartu meldžiaus", — rašė poetas. Jis jautėsi esąs tautos pranašas:

Ir iškėliau rankas aš į
dangų —
Pilnos rankos prikrito
žvaigždžių!
Ir jas jums dalinu, broliai
brangūs, —
Jums dainuoju, ką amžiuos
girdžiu.

Bernardas Brazdžionis — tautos likimo pranašas — žino, kad istorijos viešpats yra Dievas, kuris įžengia į istoriją gelbėti engiamųjų ir sutramdyti engėjų. Dievas neleis numarinti jį mylinčios tautos. Dievas yra teisingumas, ir jis neleis viešpatauti šėtoniškam blogiui. Todėl Brazdžionio lyrika kupina į viltį, teisingumą ir laisvę besiveržiančios vidinės jėgos, kuri nesidavė sueižėjama ilgų dešimtmečių nežinios ir netikrumo. Brazdžionio prigimtyje glūdėjo veržlaus temperamento, valingos jėgos pradmenys, kurie tragiškoje istorinėje situacijoje iškilo į pirmąjį planą ir įgavo aukščiausios įtampos. Jo poetinis balsas atlaikė „fortissimo" gaidas, nepalūždamas ir neišsekdamas. Tokio plataus ir galingo registro balsas — vieninteli 20-ojo amžiaus lietuvių literatūroje.

Aš vis galvoju, kur glūdi Bernardo Brazdžionio poezijos jėgos paslaptis. Kaip ir Jonas Aistis, Antanas Miškinis, Salomėja Nėris, Kazys Inčiūra, jis paveldėjo dainiškosios lietuvių lyrikos melodingą ritmiką, emocingą gamtovaizdžio plastiką, iš folkloro šaltinių kylantį žodžio lengvumą ir harmoniją. O kartu jis suteikė tam žodžiui aštrų ir valingą judesį, direktyvinį toną, energingai šuoliuojančių vaizdų polėkį. Vietoj melancholiško gležnumo ir karčios ironijos grimasų jis įtvirtino teigiančiąją jėgą, kuri netrupa ir nesugniužta. Lietuvių poezija, kaip ir visa literatūra, buvo negailestingai priplakta prie gyvenamos istorinės valandoss. Brazdžionio eilėraštis taip pat atsidarė tos istorijos siaubui, kuris išgyvenamas kaip apokalipsės ženklas. Prieškarinė Brazdžionio lyrika, skelbianti, kad užges elektra Londone, Maskvoje ir Kaune, gali būti suvokiama, kaip ryškiausias katastrofizmo srovės balsas Lietuvoje. O kartu čia aiškus tikėjimas, kad Dievas neišsižada pasaulio, kad tautai negali būti atimta laisvė, kad už kenčiančio žmogaus sielvartų ir nelaimių stovi Šventas Raštas, kaip paguodos ir stiprybės šaltinis. Tokiu būdu į Brazdžionio žodį suteka daugybė srovių — tautos istorija ir religija, neviltis, protesto šauksmas ir ateities vizija. Visa tai išplečia jo poetinės išraiškos apimtį ir gelmę. Jo poetinis žodis niekada nejuto, kad išsekę jį maitinančios gyslos — tautos kančia, laisvės viltis, dieviškoji pasaulio tvarka.

Jonas Aistis, poeto draugas, įtikėjo, kad po keturiasdešimt metų poetui reikia pereiti į kitus žanrus. Vytautas Sirijos Gira taip pat sakė: reikia laiku suvokti, kada nebetinki sportui, meilei ir eilėms.

Bernardas Brazdžionis — poetinio ilgaamžiškumo fenomenas. Vėliausioji knyga *Šiapus ir anapus mūsų laiko* stebina kūrybiniu gaivališkumu. Su kokia šoklia jaunatviška energija tebejuda žodis griežtose strofose. Kaip lengvai grojama aliteracijomis („Ir po Nilo lelijų galvų mėlynų"), koks lakus eilėraščio melodinis skrydis, koks skardus frazės poetiškumas („kaip ne vienodai visi Dievo valandas lesam"). Pagaliau, kaip godžiai poetinis žodis sugeria į save įvairiausią kalbinę medžiagą, pradedant Mažvydo ir Bretkūno eilutėmis, baigiant „kompiuteriu".

O svarbiausia, kad ir šioje knygoje, kaip ir kitose, Brazdžionis yra ne praeities, o dabarties poetas, atidžiai stebįs ir išgyvenąs viską, kas vyksta Lietuvoje. Kaip tiksliai pagauta mūsų būsena atgautos nepriklausomybės pirmaisiais metais tokiais žodžiais: „Po Sekminių euforijos kritę giliai į apatiją juodą". Šioje knygoje yra tiesiog puikių chrestomatinių eilėraščių — „Vėlinių veliumas", „Balto jazmino posmai", „Vienintelė", „Kur išeina gentys ir tautos", „Takas į Emaus" — kuri įeis į poeto lyrikos rinktines bei antologijas. Tai nėra pabirų eilėraščių sankaupa. Per visą knygą išlaikytas vientisas judėjimas, viską apimanti ir jungianti giluminė dvasinė struktūra.

Pasakojimą apie devyniasdešimt metų amžiaus jubiliejų švenčiantį Bernardą Brazdžionį norėčiau baigti viena tos jo naujausios knygos citata, kuri, man rodos, ryškiausiai nusako poeto kelią ir jo reikšmę mūsų kultūrai bei mūsų likimui:

Kryžkelėj mums teko
Piligrimais eiti,
Svetimur tėvynei
Krauti laisvės kraitį.

* Paskaita, skaityta šių metų birželio 4 dieną Vytauto Didžiojo Universiteto didžiojoje salėje, Kaune, vykusiame Bernardo Brazdžionio kūrybos vakare, kuris buvo skirtas švęsti poeto Bernardo Brazdžionio 90 metų sukaktį.

Iš Poezijos pavasario dalyvių kelionių po Lietuvą: poetai senoje, 1705 metais statytoje, Kintų mokykloje. Dabar čia įrengiamas Vydūno muziejus, vaikai mokosi dailės. Iš kairės: poetas Jonas Strielkūnas, savaitraščio „Literatūra ir menas" bendradarbė Paulina Žemgulytė, rusų poetas Aleksandras Tankovas ir poetas Gasparas Aleksa.

Arnoldo Baryso nuotrauka

• JAV Lietuvių Bendruomenės **Mažvydo katekizmo minėjimo** (1997-ieji — lietuviškos knygos metai) komitetas turi Internet puslapio adresą: http:. daugenis.mch,mii.lt / atspindžiai / indexh.htm

IŠ POEZIJOS PAVASARIO '97

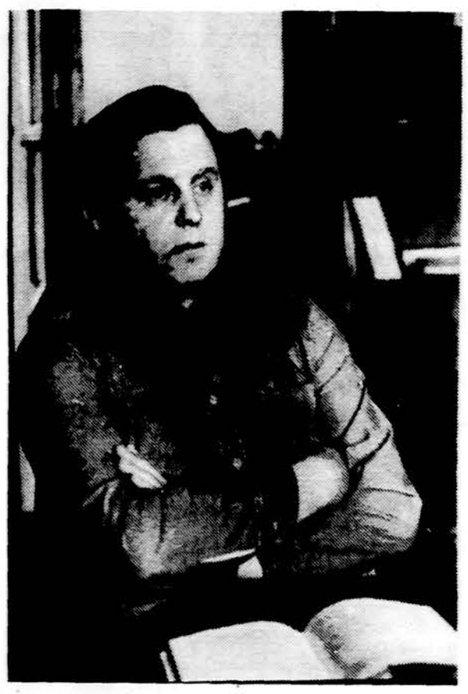

Arnoldo Baryso nuotrauka

Justinas Marcinkevičius

DAINOS PARAFRAZĖ

Oi, žiba žiburėlis,
kaip aukso liktorėlis:
ten stovėjo vargęs pavargęs
vienas gyvenimėlis.

Ar suvisai pavargęs,
ar suvisai sustojęs?
Ar ant lauko viešpaties margo
nieko neužgiedojęs?

Rodos, buvo sumąstęs,
rodos, buvo girdėjęs:
vieną radęs, kitą pametęs,
trečią pusiau pradėjęs.

Užsidūmojęs pilną,
užsigiedojęs tuščią,
klausinėjo vargęs išvargęs:
viešpatie, ar tai tu čia?

Aldona Elena Puišytė

* * *

Iš gilumos šaukiuosi Tavęs, o Viešpatie,
Iš gilumos susopusios širdies...
Bernardas Brazdžionis, „De profundis"

Smurto amžiaus kely „De profundis"
Man aidėjo kaip varpas tautos.
Pranašavo jis, perspėjo, skundės,
Kėlė vilčiai — tikrovės kitos.

O ties kryžkele vilkšuniai lojo.
Nežinion suko kelias baugus,
Kai paslėpus nešiaus tartum lobį
„Per pasaulį keliauja žmogus..."

Ir keliavo žmogus per pasaulį. —
Ir pasauliui jis šaukė: „Pabusk!
Iš tamsos kilk į Viešpaties saulę.
Liaukis garbinęs melo stabus...."

Bet pasaulis tylėjo... Ant gruodo
Klupo broliai... Kai buvo baisu,
„De profundis" ramino ir guodė
Pranašingu — Poeto — balsu.—

Aidi balsas ir aidi — netyla.
Šaukia keltis lyg varpas tautos.
Skelbia meilę ir išmintį žilą.
Skleidžia šviesą tikrovės kitos...

Arnoldo Baryso nuotrauka

Lidija Šimkutė

ŽIŪRĖKIM Į ŽENKLUS

mūsų nepastebėtus
dingstančius
violetinio dangaus
toliuose
nykstančius beribėje
kur netikėtai
jie keičia
gyvsidabrį

NAKTIES AKYS

raiko odą
artėjant
šviesai
mėnulio gėlės
dangsto
nakties
nuogumą

Džojos Barysaitės nuotrauka

IŠ POEZIJOS PAVASARIO '97

Aidas Marčėnas

SŪNAUS SUGRĮŽIMAS

Ne laiptais užlipt nedrįstu, Sigmundai Freudai.
O turiu bent sapne, bent sapne
vienąkart, kaip Jokūbas, įveikti save,
nieko čia nebereiškiantį — laiką, išdrįsti.
Tyliai atsirakinti batų raišteliu
prie diržo kilpos paristais raktais.
Aptikti tėvus besimylinčius?
Besipykstančius dėl pinigų, kurių niekada neturėjo?

Ar yra kas namuos? Tėvas, jei bus, —
vargu ar mane pastebės. Spręs savo lygtis,
dėstys kortomis pasiansą. Motina,
pakėlusi rankas nuo pianino, paklaus:
„kur buvai, mano berniuk,
šitiek metų paklydęs?" Arba —
„kaip, mažuti, miegojai, ką sapnavai?" —
ir vėl nuvilnys niekada nesibaigsiančiom gamom.

Ir tik vilkas, pravėrus sieninės spintos duris,
tik vilkas iš mano lipduko
šoks ir perplėš man gerklę,
lyg verksmas.

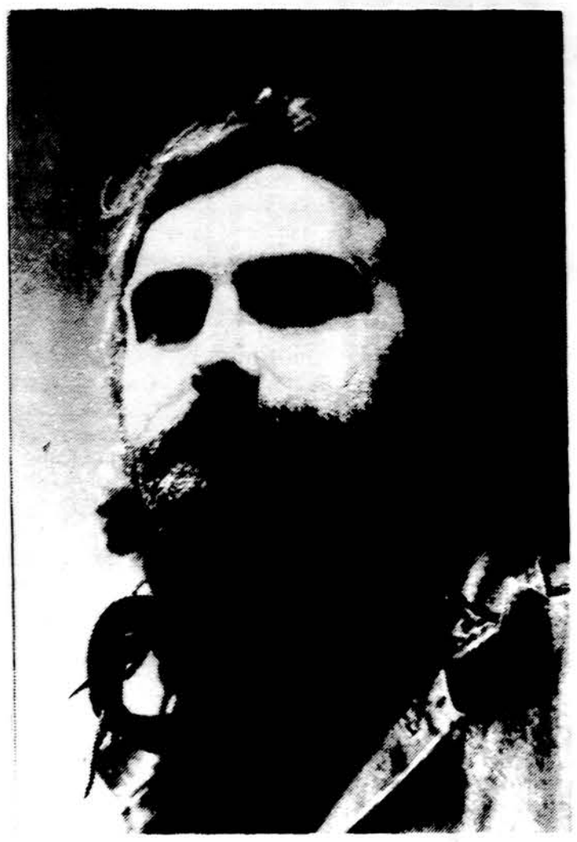

Džojos Barysaitės nuotrauka

Rašytojų sąjungos leidykla atsikreipia į Amerikos lietuvius

Noredama savo knygas priartinti prie svetur gyvenančių lietuvių, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla savo atstovu JAV ir Kanadoje paskyrė Brooklyn, NY gyvenantį poetą ir laikraštį *Darbininkas* redaguojantį Julių Kelerą.

Koks Rašytojų sąjungos leidyklos pobūdis, kokias knygas ji leidžia, kokius ryšius palaiko su JAV ir kitose šalyse gyvenančiais lietuvių rašytojais? Atsakyti į šiuos klausimus paprašiau šios leidyklos direktorių **Vincą Akelį**.

— 1990 metais įkurtos Rašytojų sąjungos leidyklos svarbiausias tikslas — leisti šiuolaikinę lietuvių literatūrą — tiek prozą, tiek poeziją,— pasakė Vincas Akelis. — Be to, leidžiame mūsų literatūros palikimą, o taip pat geriausią verstinę užsienio literatūrą, tik, žinoma, ne komercinę, ne pigaus skonio, menkos meninės vertės knygas.

Pati naujausia, jau 169-oji Rašytojų sąjungos leidyklos išleista knyga — Vinco Giedros romanas *Sviesk, Dovydai, akmenį*. Išleista ir daugiau mūsų žinomų prozininkų knygų. Bet leidykla nuo kitų išsiskiria gausesniu poezijos leidimu. Štai ir pernai išleidome 14 poezijos knygų – daugiau, negu bet kuri kita mūsų leidykla. Už tai šiemetinio Poezijos pavasario proga Rašytojų sąjungos leidykla pelnė prizą, kuriuo kasmet pažymimos leidyklos, per metus išleidusios daugiausia lietuviškos poezijos knygų. Leidyklos knygos buvo gerai įvertintos ir šiemet vykusioje Leipzig'o knygų mugėje, Vokietijoje.

Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos direktorius Vincas Akelis

Paklaustas, kaip leidykla leidžia užsienyje gyvenančių lietuvių rašytojų knygas, Vincas Akelis pasakė, kad jos sudaro nemažą dalį leidinių. Pakanka pasakyti, kad Rašytojų sąjungos leidykla 1994 metais išleido reikšmingą išeivijos rašytojų autobiografijų knygą *Egzodo rašytojai*. Vien šiemet gražiai išleista Bernardo Brazdžionio *Šiapus ir anapus mūsų laiko*, Kazio Bradūno *Apie žemę ir dangų*, Vlado Šlaito poezijos, Kosto Ostrausko dramų rinktinės. Visai neseniai išleista iš Kanados grįžusio ir Vilniuje apsigyvenusio Juozo Kralikausko knyga apie Martyną Mažvydą Vilniuje. Leidyklos šių metų planuose — trys Icchoko Mero romanai, Vitalijos Bogutaitės *Nauji eilėraščiai*. Dar šiemet tikimasi išleisti Kazimiero Barėno *Dvidešimt viena Veronika* naują laidą.

Leisdama knygas, Rašytojų sąjungos leidykla bendradarbiauja su Amerikos lietuvių Kazio Griniaus fondu. Su jo finansine parama išleista Juliaus Būtėno knyga apie Mykolą Šleževičių, rengiami mūsų politinio veikėjo Mečio Mackevičiaus atsiminimai.

Leidykla nori, kad jos išleidžiamos knygos būtų žinomos ir perkamos išeivijoje. To siekdama, savo oficialų atstovą Julių Kelerą leidykla dabar turi JAV ir Kanadoje. Dabar Julius Keleras turi apie 30 pavadinimų Rašytojų sąjungos leidyklos išleistų knygų. Besidomintys gali kreiptis į atstovą Julių Kelerą adresu: 343 Highland Boulevard, Brooklyn, NY 11207-1910 arba telefonu 718 827 1352.

A. A. N.

Leipzig'o knygų mugėje, Vokietijoje, prie lietuviškų knygų eksposicijos (pirmoje eilėje, iš kairės): Martyno Mažvydo valstybinės bibliotekos direktorius Vladas Bulovas, Kultūros ministerijos knygų leidybos skyriaus specialistė E. Danusevičienė, Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, Rašytojų sąjungos leidyklos direktorius Vincas Akelis, Gražina Landsbergienė.

Mokslo ir kūrybos simpoziumas

(Atkelta iš 1 psl.)

riančiai Lietuvai ir supažindinti visuomenę su lietuvių kūrėjų bei mokslininkų pasiekimais, šaukiame VIII Mokslo ir Kūrybos Simpoziumą." Šalia mokslinių paskaitų, tuo pačiu metu vyksta ir kita kultūrinė demonstracija: šaukiami suvažiavimai, ruošiami literatūriniai vakarai, įvairios meno ir kitos parodos, įteikiamos kultūrinės premijos, ruošiami koncertai.

Simpoziumai Lietuvoje

Lietuvai laisvėjant, vis daugiau asmenų atvyko į mūsų simpoziumus iš Lietuvos. Pagaliau, mūsų pavyzdžiu, septintasis MKS 1991 metais buvo suorganizuotas Lietuvoje. Jis buvo kitokios apimties, sutelkė šimtus paskaitininkų, jį organizavo valdžios asmenys. Tokioje masėje sunku išlaikyti mokslinį lygį ir, mūsų pavyzdžiu, palaikyti mokslininkų ryšį su visuomene. IX Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas irgi įvyko Lietuvoje 1995 metais, kuris buvo labiau organizuotas ir aukšto lygio. Tarybos pirmininku buvo išrinktas Vytautas Landsbergis, o šalia jo taryboje buvo universitetų rektoriai, institutų prezidentai ir Seimo nariai, iš viso 25 asmenys (įskaitant ir mūsiškės tarybos narius). Rengėjų organizacijos buvo trys: Lietuvos mokslininkų sąjunga, Švietimo ir mokslo ministerija ir Lietuvos mokslo taryba. (Išsamus IX MKS, įvykusio Vilniaus Pedagoginiame universitete 1995.11.23-25 aprašymas išspausdintas *Drauge* Nr. 244 1995 gruodžio 16).

Ruošiamas X Mokslo ir kūrybos simpoziumas

MKS pasibaigus, kiekvieno buvusio simpoziumo taryba yra įpareigota rūpintis MKS reikalais tol, kol keturios organizacijos sudarys naują tarybą. Atsakomybė ribojasi likusios piniginės sąmatos saugojimu, korespondencija ir simpoziumo registracijos išlaikymu valstybės sekretoriaus įstaigoje. Aštuntojo simpoziumo tarybos nariai jau visus metus svarstė dešimtojo MKS ruošimo galimybes, jo temą ir prisitaikymą prie kintančių sąlygų. Naujos tarybos sudarymas užsitęsė, organizacijos nesiskubino paskirti savo atstovus į tarybą. Tai pažymis silpnėjančios organizacijų veiklos. Pagaliau dauguma tarybos narių susirinko posėdžiui Lemont'e 1996 m. gruodžio 15 d. ir išsirinko tarybos pirmininką Albertą Kerelį. Mokslinės programos vadovu pakvietė ir patvirtino dr. Vytą Narutį. Ilgiau teko tarybai paieškoti organizacinio komiteto pirmininko, tačiau būsimojo komiteto iždininku perrinko Liudą Šlenį, kuris tas pareigas ėjo ir aštuntojo simpoziumo metu. Taryba nutarė suruošti X MKS šių metų lapkričio mėnesio 27-30 dienomis Čikagoje, Jaunimo centre. Tuo metu Pasaulio lietuvių centre, Lemont'e, kai kurios salės jau buvo užimtos. Antrasis X MKS tarybos posėdis įvyko 1997 m. ge-gužės 14 d. Jaunimo centre. Šiame posėdyje taryba patvirtino organizacinio komiteto pirmininku Bronių Juodelį, kuris kiek užtęsė duoti savo sutikimą. Jo sutikimas vadovauti simpoziumo ruošimui buvo tarybos didelis laimėjimas. Bronius Juodelis turi organizacinio darbo turtingą patyrimą, per trumpą laiką suorganizavo savo komitetą, kurį ten pat taryba patvirtino. Energingas jaunosios kartos atstovas, mokslinės programos vadovas, dr. Vytas Narutis pristatė savo mokslinės programos komitetą. Nuo jo komiteto priklausys simpoziumo apimtis ir lygis. Taryba patarė, kad dešimtasis simpoziumas remtųsi išeivija, mažintų jo apimtį, iš Lietuvos kviestų tik keletą asmenų programai. Abu pirmininkai pristatė tarybai detalius mokslinės programos ir organizacinio plano projektus, kurie buvo išdiskutuoti ir priimti, kaipo pirminiai simpoziumo programos projektai. Taryba priėmė ir X MKS biudžetą. Buvo diskutuoti tikslai, kultūrinės programos ir kiti organizaciniai reikalai. Dalyje plenumo posėdžių numatyta vertinti Lietuvos okupacijų metu vykusią rezistenciją, nes Lietuvoje kol kas pakankamo dėmesio tam neparodyta. Dešimtasis MKS tikrai įvyks, taryba ir komitetai rodo didelį entuziazmą, tik dar lauksime visuomenės pritarimo.

O kas po to?

Jau laikas visuomenėje ir spaudoje kelti klausimą dėl simpoziumų tęstinumo, jų organizacinės formos ir naudos. Padėtis radikaliai pasikeitė Lietuvoje, žymiai keičiasi ir išeivijos visuomenė. Lietuvybei išlaikyti išeivijoje reikalinga naujų metodų ir pastangų. Išeivijos ir Lietuvos kultūrinis bendravimas vyksta sklandžiai ir kitoje plotmėje. Politinei situacijai panašūs simpoziumai nepadės. Mažesnio masto susibūrimai, skirti vienos temos diskusijoms ir išvadoms, gali būti reikšmingesni ir labiau tiktų dabartiniam išeivijos pajėgumui. Lietuvoje simpoziumai, manau, irgi keisis, nes jie bus rengiami valstybiniu arba universitetiniu mastu. Visais šiais klausimais reikalinga pasisakymų ir diskusijų.

Dr. Kazys Ambrozaitis

Knyga apie Joną Deksnį ir priešsovietinę rezistenciją

Vilniuje ir Birštone šių metų birželio 19-21 dienomis vykusios Santaros-Šviesos konferencijos metu Atviros Lietuvos fondo namuose buvo pristatyta nauja „Baltų lankų" leidyklos išleista užsienio lietuvių autoriaus, literatūros kritiko, žurnalisto Liūto Mockūno didelė, 567 puslapių, knyga *Pavargęs herojus*. Šios, šįkart ne literatūros kritikos, o istorijos knygos paantraštėje parašyta: „Jonas Deksnys trijų žvalgybų tarnyboje". Tai knyga apie išeivijai žinomą, užsienyje ir Lietuvoje aktyviai pasireiškusį pokario pasipriešinimo sovietinei okupacijai dalyvį Joną Deksnį (g. 1914), 1949 metais KGB sučiuptą ir perėjusį tarnauti sovietiniam saugumui.

Į knygos pristatymą gausiai susirinko Santaros-Šviesos konferencijos dalyviai, istorikai ir šiaip skaitytojai. Pristatyme kalbėjęs „Baltų Lankų" leidyklos vedėjas Saulius Žukas pripažino, kad tai įspūdinga, dokumentais ir archyvine medžiaga paremta knyga apie pokario pasipriešinimo kovas prieš sovietinę okupaciją, to meto politinius ir žvalgybinius tinklus. Istorijos tyrinėtojas Egidijus Aleksandravičius sakė, kad ši Liūto Mockūno knyga daug kuo papildo lietuvių rezistencijos istoriją. Autorius įveikė sunkumus, įvairias kliūtis susipažįstant su sovietinio saugumo archyvais. Daug kas iš rašančių apie pokario pasipriešinimą jais naudojosi, bet Mockūnas sugebėjo atrasti daug naujo. Aleksandravičiaus nuomone, jei mūsų istorikai nepratę pažvelgti į aprašomo žmogaus vidų, tai tą įspūdingai atliko Liūtas Mockūnas. Šiuo ir kitais bruožais knyga įgyja estetines formas. Geras autoriaus stilius, gražiai lipdomi sakiniai, plėtojamas siužetas. Be baimės, be ezopinių gudrybių autorius drąsiai išsako savo nuomonę apie vieną ar kitą to laikotarpio reiškinį. Pristatyme kalbėjusio Seimo nario Romualdo Ozolo nuomone, ši Liūto Mockūno knyga skaitoma kaip romanas.

Žinomas istorikas Gediminas Rudis pridūrė, kad knygos herojus Jonas Deksnys — kontroversinė, prieštaringa asmenybė. Liūtui Mockūnui iškilo klausimas, kaip apie tokį herojų rašyti istorijos kontekste, kaip pavaizduoti, kada jis nustojo būti rezistencijos didvyriu ir kada tapo išdaviku. Susidūręs su šia problema, autorius išliko objektyviu. Tarp kitų knygos *Pavargęs herojus* privalumų, Rudis pažymėjo, kad joje apie lietuvių rezistenciją rašoma pasaulio kontekste, nušviečiami JAV, Britanijos, kitų šalių žvalgybų ryšiai su mūsų rezistencija, nenutylimi VLIKe, kitose išeivijos organizacijose pasireiškę nesutarimai, ginčai, netgi varžymaisi dėl savo tikslų, o ir minkštesnių kėdžių. Knygos herojus beatodairiškai nesmerkiamas, jam perėjus į priešų pusę, o stengiamasi įžvelgti ir suprasti, kokios priežastys lėmė tokį Deksnio elgesį, jo palūžimą.

Knygos aptarime kalbėjęs pats autorius Liūtas Mockūnas sakė, kaip ir knygos įžangoje rašė, kad nebuvo konkrečių duomenų, dokumentų, kas vienu ar kitu atveju dėjosi herojaus psichikoje. Autoriaus įsitikinimu, prasiskverbti į žmogaus sielos gelmes gali padėti tik rašančiojo kūrybinė vaizduotė. Deramai paaiškinti, kas dėjosi Jono Deksnio psichikoje, suprasti košmarą, patekus į Sovietų Sąjungos saugumo nagus, pilnai suprasti jo vidinių išgyvenimų vingius, pasak Mockūno, galėtų koks nors lietuviškas Dostojevskis arba bent John Le Carre. Kadangi šios knygos autoriaus vaizduotės sugebėjimai, pasak jo paties, yra kuklūs, tai daugeliu atveju jis rėmėsi sausa dokumentika, kiek pavyko jos užtikti. Vienu kitu atveju, ypač liečiančiu Deksnio elgesį sovietų nelaisvėje, buvo bandyta įsivaizduoti to elgesio galimus motyvus.

Liūtas Mockūnas pasakė, kad prie knygos dirbo penketą metų. Jis padėkojo istorikams Egidijui Aleksandravičiui, Gediminui Rudžiui ir kitiems, padėjusiems susigaudyti archyvų raizgalynuose, parengti šią knygą, o „Baltų lankų" leidyklai — ją gražiai, skoningai išleidusiai.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Poezijos pavasaris Lietuvoje

(Atkelta iš 2 psl.)

eiles skaityti norintis poetas ir eiliakalys; Valentino Sventicko žodžiais tariant, nuo laureato, užsienio garsenybės iki paprasto provincijos žmogaus. Beje, naktinio skaitymo metu akrostichų konkurso nugalėtojui jaunam poetui Benediktui Januševičiui buvo įteiktas prizas už eilėraštį su Mažvydą įamžinusiu akrostichu.

O sekmadienį, birželio pirmąją, Vilniaus universiteto teatro salėje nuskambėjo paskutinis Poezijos pavasario akordas — baigiamasis vakaras. Savo eiles pirmasis skaitė šio Poezijos pavasario laureatas Vytautas P. Bložė, o paskui gausus būrys iš kelionių po Lietuvą grįžusių poetų. Geriausio skaitovo prizas buvo įteiktas aktoriui Danieliui Sadauskui, pagiedojusiam „Giesmes krikščioniškas" iš Martyno Mažvydo *Katekizmo*.

VASAROS PABAIGOJE KLAIPĖDOJE RENGIAMA IZRAELIO DIENA

Rugpjūčio mėnesį Klaipėdoje rengiama Izraelio diena ir, pasak Izraelio ambasados Rygoje antrojo sekretoriaus Joel Leon, tai bus puiki proga klaipėdiečiams geriau pažinti šią šalį, jos kultūrą ir ekonomiką.

Ketvirtadienį Klaipėdos savivaldybėje lankęsis Izraelio diplomatas sakė žurnalistams, kad Parodų rūmuose bus surengta 43 fotografijų paroda „Jeruzalės dvasia". Fotografijos atspindi skirtingų Jeruzalės bendruomenių gyvenimą. Pasak J. Leon, ši fotografijų paroda jau eksponuota daugelyje Europos valstybių, Lietuvoje ją galėjo pamatyti vilniečiai ir kauniečiai.

Izraelio dienos metu uostamiestyje viešėsianti delegacija susitiks su miesto meru Eugeniju Gentvilu, Klaipėdos žydų bendruomenės atstovais, lankysis žydų kapinėse, supažindins Klaipėdos verslininkus su Izraelio ekonomika, aptars bendradarbiavimo galimybes.

Izraelio ambasados antrasis sekretorius J. Leon spaudos konferencijoje teigė, kad ambasada siekia užmegzti ryšius ne tik su Baltijos valstybių sostinėmis, bet ir su kitais miestais.

Izraelio dieną Klaipėdoje pirmą kartą kartu rengia Klaipėdos miesto savivaldybė ir Izraelio ambasada Rygoje.